

การพัฒนาระบบพี่เลี้ยงเพื่อเพิ่มประสิทธิผลการกำกับติดตามงานวิจัย
ด้านการพัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนา*

DEVELOPING A MENTORING SYSTEM TO ENHANCE THE EFFECTIVENESS
OF RESEARCH MONITORING ON INTELLECTUAL AND MORAL
DEVELOPMENT THROUGH RELIGIOUS PRINCIPLES

พระครูสุธีกิตติบัณฑิต (กฤษฎา กิตติโสภโณ), พระครูปลัดอุดร ปริปุนโน

Phrakhrusuthikittibundit (Krisada Kittisobhano), Phrakhrupalat Udon Paripunno

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: 6401104008@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาสภาพและข้อจำกัดของการกำกับติดตามงานวิจัยด้านการพัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนา และ 2. พัฒนาระบบพี่เลี้ยงเพื่อเพิ่มประสิทธิผลการกำกับติดตามงานวิจัยดังกล่าว การวิจัยเป็นเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 25 รูปหรือคน ซึ่งเป็นผู้กำหนดนโยบาย ผู้บริหารงานวิจัย และนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา และการสนทนากลุ่มเฉพาะผู้ทรงคุณวุฒิ 10 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพการกำกับติดตามงานวิจัยด้านการพัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนาในปัจจุบันมีลักษณะเด่นที่การดำเนินงานบนฐานความสัมพันธ์เชิงกลียานมิตรระหว่างพี่เลี้ยงและนักวิจัย โดยให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ร่วมกัน การสะท้อนคิด และการใช้หลักโยนิโสมนสิการในการส่งเสริมการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล อย่างไรก็ตามยังพบข้อจำกัดด้านระบบสารสนเทศ การจัดการองค์ความรู้ และการพึ่งพาบุคคลมากกว่ากลไกเชิงระบบ และ 2. การพัฒนาระบบพี่เลี้ยงสามารถสังเคราะห์เป็นระบบพี่เลี้ยงเชิงพุทธที่มีโครงสร้างและกระบวนการชัดเจน โดยใช้หลักพระพุทธศาสนาเป็นกรอบกำกับการดำเนินงาน ได้แก่ อิทธิบาท 4 ไตรสิกขา โยนิโสมนสิการ และสังคหวัตถุ 4 ส่งผลให้การกำกับติดตามงานวิจัยมีความเป็นระบบ ต่อเนื่อง และสอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม และระบบพี่เลี้ยงที่พัฒนาขึ้นช่วยเพิ่มประสิทธิผลการกำกับติดตามงานวิจัยทั้งในเชิงกระบวนการและผลลัพธ์ โดยนักวิจัยเกิดการพัฒนาปัญญา คุณธรรม และจริยธรรมอย่างเป็นองค์รวม งานวิจัยมีคุณภาพและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในระดับบุคคล ชุมชน

และระบบการวิจัย ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการบูรณาการหลักศาสนาเข้ากับระบบที่เลี้ยงสามารถสนับสนุนการพัฒนางานวิจัยและการพัฒนามนุษย์ได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ระบบพี่เลี้ยง; การกำกับติดตามงานวิจัย; ปัญญาและคุณธรรม; หลักพุทธธรรม; งานวิจัยเชิงคุณภาพ

Abstract

This research article aimed: 1. to examine the conditions and limitations of research monitoring on intellectual and moral development through religious principles, and 2. to develop a mentoring system that enhances the effectiveness of such research monitoring. A qualitative research approach was employed. Data were collected through in-depth interviews with 25 key informants, including individuals involved in policy formulation, research administration, and scholars in Buddhist studies, as well as focus group discussions with 10 experts in research and research monitoring. The data were analyzed using descriptive content analysis.

The findings revealed that: 1. the current research monitoring system on intellectual and moral development through religious principles is characterized by operations based on *kalyāṇamitta* (spiritual friendship) relationships between mentors and researchers, emphasizing collaborative learning, reflective thinking, and the application of *yoniso-manasikāra* to promote rational and analytical thinking. However, limitations were found in research information systems, knowledge management, and reliance on individuals rather than systematic mechanisms; 2. the development of the mentoring system can be synthesized into a Buddhist-based mentoring system with a clear structure and process, using Buddhist principles as the guiding framework, namely the Four Bases of Success (*Iddhipāda*), the Threefold Training (*Sīla, Samādhī, Paññā*), *yoniso-manasikāra*, and the Four Principles of Social Integration (*Saṅgahavatthu*), which contribute to systematic, continuous, and contextually appropriate research monitoring; and the developed mentoring system enhances the effectiveness of research monitoring in both process and outcomes, leading to holistic development of researchers' wisdom, morality, and research ethics. The

research outputs demonstrate quality and practical applicability at the individual, community, and research system levels. These findings indicate that integrating religious principles into a mentoring system can sustainably support both research development and human development.

Keywords: Mentoring System; Research Monitoring; Intellectual and Moral Development; Buddhist Principles; Qualitative Research

บทนำ

การพัฒนาปัญญาและคุณธรรมของมนุษย์นับเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในสังคมไทยที่มีพระพุทธศาสนาเป็นฐานทางวัฒนธรรมและระบบคุณค่าหลัก การเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และจริยธรรมควบคู่กัน จึงเป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษา การบริหารองค์กร และการกำหนดนโยบายสาธารณะในทุกระดับ งานวิจัยด้านการพัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนามีบทบาทสำคัญในการทำหน้าที่สังเคราะห์องค์ความรู้จากหลักพุทธธรรม เพื่อนำไปอธิบายและเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาสังคมร่วมสมัยที่มีความซับซ้อนมากขึ้น ทั้งในมิติของการบริหารจัดการภาครัฐ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และการสร้างความสมดุลในการดำรงชีวิตของประชาชน อย่างไรก็ตาม แม้งานวิจัยด้านดังกล่าวจะมีความสำคัญเชิงคุณค่าและเชิงนโยบาย แต่สภาพการดำเนินงานวิจัยในทางปฏิบัติยังคงประสบข้อจำกัดหลายประการ โดยเฉพาะในด้านระบบการกำกับติดตามที่ยังเน้นการรายงานผลเชิงเอกสารมากกว่าการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาศักยภาพของนักวิจัย งานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพย์สินวัดและการจัดการองค์กรทางศาสนาได้สะท้อนให้เห็นว่า กลไกการบริหารที่ขาดมิติด้านคุณธรรมและความสัมพันธ์เชิงมนุษยธรรมย่อมส่งผลให้การดำเนินงานขาดพลังและความยั่งยืน (อภิญาญา ฉัตรช่อฟ้า และคณะ, 2567; พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ และคณะ, 2566) สถานการณ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า หากการกำกับติดตามงานวิจัยยังคงดำเนินไปในลักษณะเชิงกลไกและขาดการดูแลเชิงพัฒนางานวิจัยด้านการพัฒนาปัญญาและคุณธรรมย่อมไม่สามารถบรรลุเป้าหมายเชิงคุณค่าได้อย่างแท้จริง

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา แนวคิดการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการและการกำหนดนโยบายได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะการนำหลักพรหมวิหารธรรม สังคหวัตถุ 4 และไตรสิกขา มาใช้เป็นกรอบในการเสริมสร้างภาวะผู้นำ ความรับผิดชอบ และความสมดุลระหว่างประสิทธิภาพกับจริยธรรม งานวิชาการในสาขานโยบายสาธารณะและการบริหารภาครัฐได้ชี้ให้เห็นว่า การมีคุณธรรมเป็นฐานของการทำงานช่วยลดความขัดแย้ง เพิ่มความไว้วางใจ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้

ส่วนเสียอย่างเป็นรูปธรรม (ศิริพงษ์ สมบูรณ์, 2567; กนกนุช นิยนันท์, 2567) อย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อนแนวคิดดังกล่าวให้เกิดผลในทางปฏิบัติจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ และการถอดบทเรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งงานวิจัยเป็นกลไกสำคัญในการทำหน้าที่ยังกล่าว การกำกับติดตามงานวิจัยจึงควรถูกออกแบบให้เป็นกระบวนการสนับสนุนและเสริมพลัง มากกว่าการควบคุมหรือประเมินผลเพียงปลายทาง แนวคิดระบบพี่เลี้ยงจึงถูกนำเสนอ ในฐานะกลไกที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์เชิงกลยาณมิตรระหว่างผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิจัย เปิดพื้นที่ให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสะท้อนคิด และการพัฒนาจิตสำนึกเชิงคุณธรรม งานศึกษาหลายชิ้นที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำทางพุทธศาสนาและการพัฒนาศักยภาพ บุคลากรได้สะท้อนว่า ระบบการดูแลที่ตั้งอยู่บนความเข้าใจ ความเมตตา และการให้เกียรติ ซึ่งกันและกัน มีพลังมากกว่าระบบการสั่งการเชิงอำนาจ (พระปลัดธันวาท วิชชากร (พ่วงกุล), 2567; พระมหาฉัตรชัย ปญญาวฑฒโน (พลศรี), 2567) อย่างไรก็ตาม ระบบพี่เลี้ยงที่ใช้อยู่ทั่วไปยังขาดกรอบแนวคิดที่เชื่อมโยงหลักพุทธธรรมเข้ากับกระบวนการกำกับ ติดตามงานวิจัยอย่างเป็นระบบและชัดเจน

จากช่องว่างดังกล่าว การพัฒนาระบบพี่เลี้ยงเพื่อเพิ่มประสิทธิผลการกำกับติดตาม งานวิจัยด้านการพัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนา จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งทั้งใน เชิงวิชาการและเชิงนโยบาย ในเชิงวิชาการ การศึกษานี้ช่วยขยายองค์ความรู้เกี่ยวกับ บทบาทของระบบพี่เลี้ยงในฐานะกลไกเชิงพุทธที่สนับสนุนการเกิดปัญญาและการพัฒนา จริยธรรมของนักวิจัยอย่างเป็นองค์รวม ไม่จำกัดอยู่เพียงการผลิตผลงานวิชาการตามกรอบ เวลา ส่วนในเชิงนโยบาย ระบบพี่เลี้ยงที่มีโครงสร้างชัดเจนและมีหลักธรรมเป็นแกนกลาง สามารถนำไปใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาระบบกำกับติดตามงานวิจัยในสถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรทางศาสนา อันจะช่วยลดการพึ่งพาบุคคล เพิ่มความต่อเนื่อง ขององค์ความรู้ และเชื่อมโยงงานวิจัยเข้ากับการกำหนดนโยบายและการพัฒนาชุมชนอย่าง มีทิศทาง งานวิชาการด้านรัฐบาลดิจิทัล นโยบายการคลัง และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ตามหลักพุทธธรรม ต่างสะท้อนตรงกันว่า ระบบที่มีจริยธรรมเป็นฐานย่อมเอื้อต่อความ ยั่งยืนและความไว้วางใจของสังคม (อรุณัฐ ปุณยกก, 2567; ยศ ธนารักษ์โชค, 2567; สนธยา วงษ์เอี่ยม, 2567) การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาสภาพการกำกับติดตามงานวิจัยที่ เป็นอยู่ พร้อมทั้งพัฒนาระบบพี่เลี้ยงเชิงพุทธที่สามารถเสริมสร้างทั้งคุณภาพงานวิจัยและ การเติบโตทางปัญญาและคุณธรรมของนักวิจัยไปพร้อมกัน เพื่อสนับสนุนการสร้างองค์ ความรู้ที่มีคุณค่าเชิงวิชาการ มีพลังเชิงจริยธรรม และตอบสนองต่อความท้าทายของ สังคมไทยร่วมสมัยได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการกำกับติดตามงานวิจัยด้านการพัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนา
2. เพื่อพัฒนาระบบพี่เลี้ยงเพื่อเพิ่มประสิทธิผลการกำกับติดตามงานวิจัยด้านการพัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบพี่เลี้ยงเพื่อเพิ่มประสิทธิผลการกำกับติดตามงานวิจัยด้านการพัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมุ่งศึกษาสภาพการกำกับติดตามงานวิจัยและการพัฒนาระบบพี่เลี้ยงผ่านกระบวนการเก็บข้อมูลเชิงลึกจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง การวิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มเฉพาะเป็นวิธีหลักในการรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนประสบการณ์ ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะอย่างรอบด้าน

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ได้จากการคัดเลือกแบบเจาะจง ตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มที่เหมาะสม ประกอบด้วย กลุ่มผู้ออกนโยบาย กลุ่มผู้ปฏิบัติการ กลุ่มผู้สนับสนุนโครงการ กลุ่มนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา และนักวิชาการด้านการจัดการเชิงพุทธ จำนวน 25 รูปหรือคน นอกจากนี้ ยังมีผู้ทรงคุณวุฒิที่เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 10 รูปหรือคน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและการบริหารจัดการงานวิจัย โดยการคัดเลือกแบบเจาะจงเช่นเดียวกัน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิดที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย และแบบสนทนากลุ่มเฉพาะสำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ เครื่องมือดังกล่าวได้รับการพัฒนาจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและความตรงเชิงเนื้อหา โดยผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือพบว่ามีความตรงเชิงเนื้อหาอยู่ในระดับเหมาะสมตามเกณฑ์ที่กำหนด

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามประเด็นคำถามที่กำหนดไว้ และการจัดสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสะท้อนมุมมองต่อสภาพการกำกับติดตามงานวิจัยและการพัฒนา

ระบบที่เลี้ยง ทั้งนี้ การเก็บข้อมูลดำเนินไปจนได้ข้อมูลที่มีความครบถ้วนและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มเฉพาะนำมาวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา โดยจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นการวิจัย จากนั้นสังเคราะห์และตีความข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อสรุปผลการวิจัยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพการกำกับติดตามงานวิจัยด้านการพัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนา

ผลการวิจัยพบว่า สภาพการกำกับติดตามงานวิจัยด้านการพัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนาในปัจจุบันมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากการกำกับติดตามงานวิจัยในสาขาอื่น โดยกระบวนการกำกับติดตามมิได้เน้นการควบคุมหรือการตรวจสอบเชิงเอกสารเป็นหลัก หากแต่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์เชิงกลยุธมิตรระหว่างพี่เลี้ยงและนักวิจัย ซึ่งเป็นความสัมพันธ์แนวราบที่ตั้งอยู่บนฐานของความเข้าใจ ความเมตตาและการให้เกียรติซึ่งกันและกัน ความสัมพันธ์ลักษณะดังกล่าวช่วยลดความตึงเครียดในการทำงานวิจัย ทำให้นักวิจัยสามารถสะท้อนปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่ได้อย่างเปิดเผย ส่งผลให้การแก้ไขปัญหาเป็นไปอย่างตรงจุดและเหมาะสมกับบริบท

นอกจากนี้ การกำกับติดตามงานวิจัยยังใช้หลักโยนิโสมนสิการเป็นกรอบสำคัญในการกระตุ้นการคิดวิเคราะห์ของนักวิจัย โดยพี่เลี้ยงทำหน้าที่ชี้แนะแนวทางและตั้งคำถามเชิงสะท้อนคิด มากกว่าการให้คำตอบสำเร็จรูป กระบวนการดังกล่าวช่วยเสริมสร้างทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล การเชื่อมโยงเหตุและปัจจัยของปัญหา และการตัดสินใจบนฐานของปัญญา ทำให้นักวิจัยเกิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืนและสามารถนำประสบการณ์ไปประยุกต์ใช้กับงานวิจัยหรือการทำงานด้านอื่นในอนาคต

ผลการวิจัยยังพบว่า การบูรณาการเครือข่ายบ้าน วัด และโรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำกับติดตามงานวิจัย เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับกระบวนการวิจัย โดยการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน พระสงฆ์ และครู ทำให้งานวิจัยได้รับการตรวจสอบและสะท้อนข้อมูลจากหลายมิติ เพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูล และช่วยให้ผลการวิจัยสอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่ อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยยังสะท้อนข้อจำกัดที่สำคัญ ได้แก่ การขาดระบบฐานข้อมูลสารสนเทศกลางสำหรับการติดตามความก้าวหน้า การจัดการองค์ความรู้ที่ยังไม่เป็นระบบ และการพึ่งพาบทบาท

ของพี่เลี้ยงรายบุคคลมากกว่ากลไกเชิงโครงสร้าง ซึ่งส่งผลต่อความต่อเนื่องและความยั่งยืนของการกำกับติดตามงานวิจัยในระยะยาว

2. ผลการพัฒนาระบบพี่เลี้ยงเพื่อเพิ่มประสิทธิผลการกำกับติดตามงานวิจัยด้านการพัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนา

ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาระบบพี่เลี้ยงเพื่อเพิ่มประสิทธิผลการกำกับติดตามงานวิจัยสามารถสังเคราะห์ออกมาเป็นรูปแบบระบบพี่เลี้ยงเชิงพุทธที่มีโครงสร้างและกระบวนการดำเนินงานชัดเจน โดยระบบดังกล่าวขับเคลื่อนผ่านเครือข่ายการทำงานในสามมิติ ได้แก่ เครือข่ายเชิงพื้นที่ เครือข่ายเชิงประเด็น และเครือข่ายเชิงหน้าที่ ซึ่งช่วยให้การกำกับติดตามงานวิจัยมีความยืดหยุ่น สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ และลักษณะของงานวิจัยได้อย่างเหมาะสม ระบบพี่เลี้ยงดังกล่าวมิได้มุ่งเพียงการติดตามความก้าวหน้าของเนื้องานเท่านั้น หากแต่ให้ความสำคัญกับการพัฒนานักวิจัยในมิติของปัญญา คุณธรรม และจริยธรรมควบคู่กันอย่างเป็นองค์รวม

ในกระบวนการพัฒนาระบบพี่เลี้ยง พบว่า การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้เป็นกรอบกำกับการทำงานช่วยสร้างความชัดเจนในบทบาทและหน้าที่ของพี่เลี้ยงและนักวิจัย ส่งผลให้การกำกับติดตามงานวิจัยเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ลดความคลาดเคลื่อนในการตีความเป้าหมายของการวิจัย และเสริมสร้างความรับผิดชอบร่วมกันในกระบวนการวิจัย นอกจากนี้ ระบบพี่เลี้ยงที่พัฒนาขึ้นยังช่วยลดความซ้ำซ้อนในการทำงาน เพิ่มความเป็นระบบในการติดตามความก้าวหน้า และเอื้อต่อการถอดบทเรียนและการสังเคราะห์องค์ความรู้จากประสบการณ์จริงของนักวิจัยอย่างเป็นระบบ

ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นว่า ระบบพี่เลี้ยงที่พัฒนาขึ้นช่วยให้การกำกับติดตามงานวิจัยมีความต่อเนื่องและเป็นรูปธรรมมากขึ้น นักวิจัยมีความตระหนักในบทบาทและหน้าที่ของตนเอง มีความรับผิดชอบต่อกระบวนการวิจัย และให้ความสำคัญกับจริยธรรมการวิจัยในคนและชุมชนอย่างชัดเจน ทั้งนี้ การพัฒนาระบบพี่เลี้ยงสามารถสังเคราะห์เป็นระบบพี่เลี้ยงเชิงพุทธที่ใช้หลักพระพุทธศาสนาเป็นกรอบกำกับการทำงานอย่างชัดเจน ได้แก่ อธิปไตย 4 เป็นพลังขับเคลื่อนการทำงานวิจัย ไตรสิกขาเป็นกรอบควบคุมคุณภาพงานและคุณภาพคน โยนิโสมนสิการเป็นกระบวนการคิดวิเคราะห์ และสังคหวัตถุ 4 เป็นฐานในการสร้างเครือข่ายและความร่วมมือ ส่งผลให้การกำกับติดตามงานวิจัยมีความเป็นระบบต่อเนื่อง และเอื้อต่อการพัฒนาปัญญาและคุณธรรมของนักวิจัยอย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยเรื่องการพัฒนาพี่เลี้ยงเพื่อเพิ่มประสิทธิผลการกำกับติดตามงานวิจัยด้านการพัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนา สามารถอภิปรายตาม

วัตถุประสงค์การวิจัยได้ 2 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ สภาพการกำกับติดตามงานวิจัยและการพัฒนาระบบพี่เลี้ยงเพื่อเพิ่มประสิทธิผลของการกำกับติดตาม

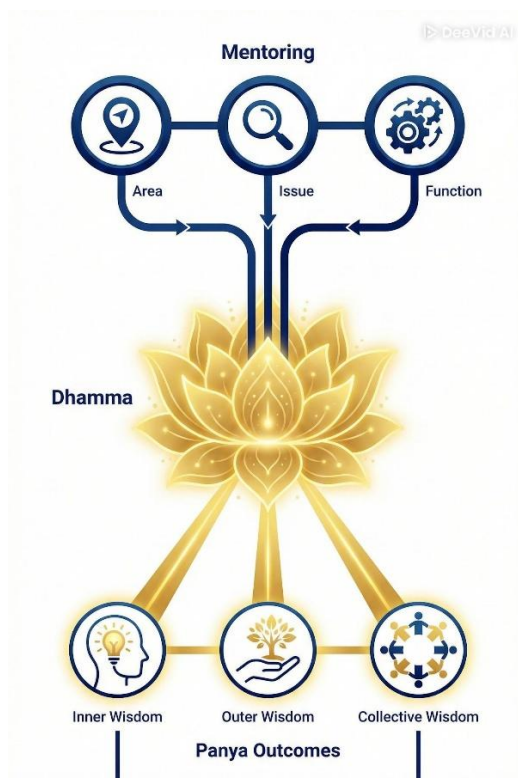
1. ผลการศึกษาสภาพการกำกับติดตามงานวิจัยด้านการพัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนา ผลการวิจัยพบว่า สภาพการกำกับติดตามงานวิจัยด้านการพัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนามีลักษณะเด่นอยู่ที่การดำเนินงานบนฐานความสัมพันธ์เชิงกลียณมิตรระหว่างพี่เลี้ยงและนักวิจัย ซึ่งเป็นความสัมพันธ์แนวราบที่เอื้อต่อการเรียนรู้ร่วมกันและการสะท้อนปัญหาอย่างเปิดเผย ผลการวิจัยในประเด็นนี้สอดคล้องกับงานศึกษาด้านการบริหารจัดการทรัพย์สินวัดและการจัดการองค์กรทางศาสนาที่ชี้ให้เห็นว่า กลไกการทำงานที่ตั้งอยู่บนฐานความไว้วางใจและคุณธรรม มีพลังในการขับเคลื่อนงานมากกว่าการควบคุมเชิงโครงสร้างเพียงอย่างเดียว (อภิญญา ฉัตรช่อฟ้า และคณะ, 2567; พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ และคณะ, 2566) นอกจากนี้ การใช้หลักโยนิโสมนสิการเป็นกรอบในการกำกับติดตาม ช่วยให้นักวิจัยสามารถพัฒนาการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ รู้จักพิจารณาเหตุและปัจจัยของปัญหา และนำไปสู่การแก้ไขปัญหาอย่างมีเหตุผล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมที่มุ่งเน้นการพัฒนาปัญญาภายในควบคู่กับคุณธรรม (สนธยา วงษ์เอี่ยม, 2567) อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยยังพบข้อจำกัดด้านระบบฐานข้อมูลสารสนเทศและการจัดการองค์ความรู้ ซึ่งสะท้อนปัญหาเชิงโครงสร้างที่สอดคล้องกับข้อค้นพบของงานวิจัยด้านการบริหารจัดการภาครัฐและนโยบายสาธารณะที่ชี้ถึงความจำเป็นในการพัฒนาระบบสนับสนุนเชิงโครงสร้างควบคู่กับมิติคุณธรรม (ศิริพงษ์ สมบูรณ์, 2567; ยศ ธนารักษ์โชค, 2567)

2. ผลการพัฒนาระบบพี่เลี้ยงเพื่อเพิ่มประสิทธิผลการกำกับติดตามงานวิจัยด้านการพัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนา ผลการวิจัยด้านการพัฒนาระบบพี่เลี้ยงเพื่อเพิ่มประสิทธิผลการกำกับติดตามงานวิจัย พบว่า ระบบพี่เลี้ยงที่พัฒนาขึ้นมีลักษณะเป็นระบบเชิงพุทธที่บูรณาการกระบวนการพี่เลี้ยงเข้ากับเครือข่ายการทำงานทั้งในเชิงพื้นที่เชิงประเด็น และเชิงหน้าที่ ซึ่งช่วยให้การกำกับติดตามงานวิจัยมีความยืดหยุ่นและสามารถปรับให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละโครงการ ผลการวิจัยในประเด็นนี้สอดคล้องกับงานศึกษาด้านการพัฒนาศักยภาพผู้นำและการบริหารองค์กรปกครองท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรม ที่เน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วมและการพัฒนาคนจากภายใน (พระปลัดธันว วิชชากร (พ่วงกุล), 2567; พระมหาฉัตรชัย ปญญาวฑฒโน (พลศรี), 2567) การใช้หลักพุทธธรรมเป็นกรอบกำกับระบบพี่เลี้ยงยังช่วยสร้างความชัดเจนในบทบาทหน้าที่ ลดความคลาดเคลื่อนในการกำกับติดตาม และเสริมสร้างความรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วมและการพัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐที่ให้ความสำคัญกับจริยธรรมและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้

ส่วนเสีย (กนกนุช นิยนันท์, 2567; อรุณัฐ ปุณยกนก, 2567) โดยสรุป การอภิปรายผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การกำกับติดตามงานวิจัยด้านการพัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนา จะมีประสิทธิผลมากขึ้นเมื่อบูรณาการมิติของความสัมพันธ์เชิงคุณธรรมเข้ากับระบบการจัดการที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม ระบบที่เลี้ยงเชิงพุทธที่พัฒนาขึ้นสามารถทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงกระบวนการวิจัยเข้ากับการพัฒนามนุษย์และการขับเคลื่อนนโยบายและองค์กรบนฐานคุณธรรม อันสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาสังคมไทยร่วมสมัยที่มุ่งเน้นความสมดุลระหว่างประสิทธิภาพและคุณค่าทางจริยธรรม (ศิริพงษ์ สมบูรณ์, 2567; สนธยา วงษ์เอี่ยม, 2567)

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบพี่เลี้ยงเพื่อเพิ่มประสิทธิผลการกำกับติดตามงานวิจัยด้านการพัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนา ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 สามารถอธิบายองค์ประกอบขององค์ความรู้ใหม่ได้ 3 ส่วนหลัก ดังนี้

ส่วนที่ 1 M - Mentoring System (ระบบพี่เลี้ยงกัลยาณมิตร) คือ โครงสร้างและกลไกการทำงานที่เป็น ฮาร์ดแวร์ ของระบบ ซึ่งผู้วิจัยค้นพบว่า ระบบพี่เลี้ยงที่มีประสิทธิภาพสำหรับบริบทสังคมไทย ต้องไม่ใช่ระบบการบังคับบัญชาตามลำดับชั้น แต่เป็นระบบที่ตั้งอยู่บนฐานความสัมพันธ์แบบ กัลยาณมิตร โดยมีกลไกการทำงานขับเคลื่อนใน 3 มิติประสานกันอย่างลงตัว ได้แก่ 1. มิติเชิงพื้นที่ (Area-Based) ใช้วัดและชุมชนเป็นฐานปฏิบัติการสร้างความเข้มแข็งจากฐานราก 2. มิติเชิงประเด็น (Issue-Based) สร้างความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านและการจัดการความรู้ที่ลึกซึ้ง และ 3. มิติเชิงหน้าที่ (Functional-Based) มีโครงสร้างการบริหารจัดการที่ชัดเจน โปร่งใส และยืดหยุ่น โดยพี่เลี้ยงในระบบนี้ต้องทำหน้าที่เป็นทั้งโค้ช ที่คอยชี้แนะ พี่เลี้ยง ที่คอยดูแล และ เพื่อน ที่คอยรับฟัง เพื่อสร้างพื้นที่ปลอดภัยทางจิตใจให้นักวิจัยกล้าที่จะเรียนรู้และเปลี่ยนแปลง

ส่วนที่ 2 D - Dhamma Principles (หลักธรรมบูรณาการ) คือ หัวใจสำคัญหรือซอฟต์แวร์ ที่หล่อเลี้ยงระบบให้มีชีวิตและจิตวิญญาณ ผู้วิจัยพบว่า การกำกับติดตามงานวิจัยจะประสบความสำเร็จได้ ต้องมีการนำหลักธรรมทางศาสนาประยุกต์ใช้ในทุกขั้นตอนของกระบวนการวิจัย ประกอบด้วย 1. หลักอิทธิบาท 4 (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) ใช้เป็นพลังขับเคลื่อนให้นักวิจัยทำงานด้วยใจรักและความเพียรพยายาม 2. หลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ใช้เป็นกรอบมาตรฐานในการควบคุมคุณภาพงานและคุณภาพคน ให้งานวิจัยดำเนินไปอย่างมีจริยธรรม มีความมุ่งมั่น และใช้สติปัญญาไตร่ตรอง 3. หลักโยนิโสมนสิการ ใช้เป็นเครื่องมือในการคิดวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาและการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ และ 4. หลักสังคหวัตถุ 4 ใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างเครือข่ายและบริหารความสัมพันธ์ระหว่างพี่เลี้ยง นักวิจัย และชุมชน

ส่วนที่ 3 P - Panya & Moral Outcomes (ผลลัพธ์เชิงปัญญาและคุณธรรม) คือ เป้าหมายปลายทางหรือ ผลสัมฤทธิ์ ที่เกิดขึ้นจากการทำงานของระบบ ซึ่งไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่เล่มรายงานวิจัย แต่ครอบคลุมถึงความงอกงามใน 3 ระดับ คือ 1. ปัญญาภายใน (Inner Wisdom) นักวิจัยเกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ มีจิตสาธารณะ และมีกระบวนการคิดที่เป็นเหตุเป็นผล (Change Agent) 2. ปัญญาภายนอก (Outer Wisdom) เกิดนวัตกรรมทางสังคมหรือรูปแบบการแก้ปัญหาชุมชนที่ปฏิบัติได้จริงและยั่งยืน และ 3. ปัญญาสังคม (Collective Wisdom) เกิดเครือข่ายสังคมแห่งการเรียนรู้ที่เข้มแข็ง ซึ่งสามารถขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายและสังคมได้ในระยะยาว

สรุปองค์ความรู้ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ระบบพี่เลี้ยงที่มีประสิทธิภาพสูงสุด คือระบบที่สามารถผนวกความเป็นระบบระเบียบทางโลกเข้ากับความละเอียดอ่อนทางธรรมได้อย่างสมดุล โดยมีพี่เลี้ยงทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมโยงนำหลักคิดทางศาสนาเข้าสู่

การปฏิบัติจริงผ่านกระบวนการวิจัย ส่งผลให้งานวิจัยไม่ใช่ภาระ แต่เป็นเครื่องมือในการขัดเกลาจิตใจและพัฒนาปัญญาของผู้คน ซึ่งถือเป็นนวัตกรรมกระบวนการที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสังคมในบริบทอื่น ๆ ได้อย่างกว้างขวาง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานกำกับด้านการวิจัยควรกำหนดนโยบายให้ระบบพี่เลี้ยงเป็นกลไกหลักในการกำกับติดตามงานวิจัยด้านการพัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนา โดยบูรณาการหลักพุทธธรรมเป็นกรอบกำกับการดำเนินงาน เพื่อยกระดับคุณภาพงานวิจัยควบคู่กับการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักวิจัย

2. ควรกำหนดนโยบายสนับสนุนการพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศและการจัดการองค์ความรู้ด้านการวิจัยอย่างเป็นระบบ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการติดตามความก้าวหน้า การถอดบทเรียน และการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. หน่วยงานวิจัยควรจัดให้มีการแต่งตั้งพี่เลี้ยงนักวิจัยอย่างเป็นทางการ พร้อมกำหนดบทบาท หน้าที่ และกระบวนการกำกับติดตามที่ชัดเจน โดยเน้นความสัมพันธ์เชิงกลยาณมิตรและการเรียนรู้ร่วมกัน

2. ควรพัฒนากระบวนการกำกับติดตามงานวิจัยให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และลักษณะโครงการ โดยใช้การทำงานเชิงเครือข่ายในระดับพื้นที่ ระดับประเด็น และระดับหน้าที่ เพื่อเพิ่มความยืดหยุ่นและความเหมาะสมในการดำเนินงาน

3. ควรส่งเสริมการถอดบทเรียนและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างพี่เลี้ยงและนักวิจัยอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาปัญญา คุณธรรม และจริยธรรมควบคู่กับความก้าวหน้าของงานวิจัย

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยเพื่อประเมินประสิทธิผลของระบบพี่เลี้ยงในการกำกับติดตามงานวิจัยด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณหรือวิจัยแบบผสมผสาน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สามารถเปรียบเทียบผลลัพธ์ได้อย่างชัดเจน

2. ควรขยายขอบเขตการวิจัยไปยังบริบทของสถาบันการศึกษาและหน่วยงานด้านศาสนาในพื้นที่หรือระดับที่แตกต่างกัน เพื่อศึกษาความเหมาะสมและการปรับใช้ระบบพี่เลี้ยงในบริบทที่หลากหลาย

เอกสารอ้างอิง

- กนกนุช นิยนันท์. (2567). การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วมตามหลักพุทธธรรม. *วารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ*, 2(4), 33–41.
- พระปลัดธันวา วิชชากร (พ่วงกุล). (2567). พุทธภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองท้องถิ่นตามหลักสังคหวัตถุ 4. *วารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ*, 2(4), 69–77.
- พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ และคณะ. (2566). การพัฒนาระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 12(1), R296–R306.
- พระมหาฉัตรชัย ปญญาวฑฺฒโน (พลศรี). (2567). ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในศตวรรษที่ 21. *วารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ*, 2(4), 138–149.
- ยศ ธนารักษ์โชค. (2567). นโยบายการคลังกับการจัดการภาครัฐแนวใหม่ตามแนวพระพุทธศาสนา. *วารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ*, 2(4), 92–99.
- ศิริพงษ์ สมบูรณ์. (2567). การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมนโยบายด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ. *วารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ*, 2(4), 25–32.
- สนธยา วงษ์เอี่ยม. (2567). นโยบายด้านการพัฒนาและสร้างเสริมศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธธรรม. *วารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ*, 2(4), 129–137.
- อภิญา ฉัตรข้อฟ้า และคณะ. (2567). รูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในประเทศไทย. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 13(6), 362–373.
- อรุณัฐ ปุณยนก. (2567). แผนพัฒนารัฐบาลดิจิทัลของประเทศไทย การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อความสำเร็จ. *วารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ*, 2(4), 42–49.